

DOGMATICKÝ CHARAKTER KÁNONOV

Vladimír KOCVÁR

Pravoslávna bohoslovecká fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Častou otázkou pri štúdiu pravoslávnej teológie je otázka vzťahu dogmy a kánonu. Ich spoločných a rozdielnych znakov, významu, využitia. Takéto otázky vznikajú najčastejšie z akejsi potreby presného zadefinovania pojmov. Preto sa pokúsime v skratke vysvetliť, prečo pravoslávna teológia nerobí striktný rozdiel medzi dogmou a kánonom a neoddeľuje ich od seba. Pojem dogma je používaný na označenie vieroučnej pravdy, ktorá je pravdivá a prijatá v Cirkvi bezvýhradne. Pojem kánon sa používa na označenie pravidla Cirkvi, prijatého do všeobecného záväzného používania. Veľmi jednoducho vzťah dogmy a kánonov opísal Vladimír Losský, ktorý hovorí: „Kányony, regulujúce život Cirkvi „v jej pozemskom aspekte“, sú neoddeliteľné od kresťanských dogiem. Nie sú to zákonné predpisy v pravom zmysle slova, ale aplikácia dogiem Cirkvi, jej Bohom zjavenej Tradície vo všetkých oblastiach kresťanského spoločenstva.“ [3]

Veľmi jasne tu vidno, že Pravoslávna cirkev neoddeľuje „teoretické“ a „praktické“ veci života, nerobí z dogiem „teóriu“ a z kánonov „prax“, ale považuje ich za spoločné a neoddeliteľné. Na príklade niekoľkých kánonov všeobecných snemov a svätých apoštolov by sme chceli dokázať toto tvrdenie.

49. pravidlo svätých apoštolov hovorí: „ѡцѣ кѣдѣ, єпископѣ, ѡбѣ пресвѣтерѣ, креститѣ не по гл҃ню о҃чрежденію, ко о҃цѣ ꙗко ѡбѣ ꙗко а҃ла, но кѣ трѣхъ безначальныхъ, ѡбѣ кѣ трѣхъ сыновѣхъ, ѡбѣ кѣ трѣхъ о҃утѣшителѣхъ: да бѣдетѣ ѡзбѣрженѣ.“ [2] (Ak nejaký biskup alebo kňaz krstí nie podľa ustanovenia Hospodina, v mene Otca, Syna i Svätého Ducha, ale (v mene) troch Bezpočiatočných alebo troch Synov alebo troch Utešiteľov, nech bude zvrhnutý).

Pravoslávni kánonisti [4] datujú vznik Apoštolských pravidiel do konca III. resp. začiatku IV. storočia poukazujúc sa na pravidlá I. všeobecného snemu a miestneho antiochijského snemu, ktoré už obsahujú odvolávku na prax zachytenú v Apoštolských pravidlách. Západní autori [1] datujú ich vznik až na koniec IV., resp. začiatok V. storočia. V každom prípade sa v tomto pravidle odrážajú triadologické spory typické pre IV. storočie. Správnosť formuly krstu je daná Svätým Písmom a potvrdená dogmatickým vyjadrením Symbolu viery. V

tesnom spojení s týmto pravidlom je aj 46. pravidlo svätých apoštolov: Ἐπίσκοπα, ἢ ἡνὲν πρεσβύτερα, προέλθοντες κρείττονες ἢ ἡνὲν θύρα καὶ ἑρετικῶν, ἐκτρέφοντες. Ὅτι ἐὰν ὁμοῦς ἡνὲν καὶ μέρος ἐκείνων; [2] (Biskupa alebo kňaza, ktorí priznali krst alebo obetu heretikov prikazujeme zvrhnúť. Aký je súlad Christa s Beliárom? Aký má podiel verný s neverným?)

Každý heretik sa podľa učenia Cirkvi nachádza mimo Cirkvi a mimo Cirkvi niet pravého krstu, či Eucharistickej obety, ani žiadnej skutočnej tajiny. Preto priznanie akejkoľvek tajiny mimo Cirkvi znamená buď neznalosť svojej viery alebo náklonnosť k heréze a je preto odsúdeniahodné. [4] Jasne je tu zdôraznený vzťah pravou vierou a životom v Cirkvi a pravde. Otázku prijímania do Cirkvi na základe vieroučných kritérií rieši aj 7. pravidlo Druhého všeobecného snemu a 95. pravidlo Piatosiesteho snemu Присоединяющихся къ православію, и къ части спасаемых изъ еретиковъ пріедемъ, по сѣдующему чиноположенію и ѿбѣдѣ. Аріанъ, македоніанъ, савватіанъ и новатіанъ, именующихъ себя чистыми и лучшими, четырнадцатиныи, и ѿтетрадитовъ, и аполінаріитовъ, когда они дають рѣшительнѣе и проклинають всѣхъ ересей, не мѣрствующихъ, какъ мѣрствуетъ свѣтъ въ кадолическа и апостольска цѣрковь, пріедемъ, запечатѣвая, то есть, помазѣвая свѣтѣми мѣромъ во первыхъ члѣ, потомъ очн, и ноздрн, и оусть, и оуши, и запечатѣвая ихъ глаголемъ: печать дара дѣла. Еунومیанъ же, единокрѣпнымъ погрѣшеніемъ крещаемыхъ, и монтаніитовъ, именѣемыхъ здѣсь фрѣгами, и савелліанъ, держащихъ мнѣніа ѿ сыноѿтчество, и иное нетерпимое творѣщихъ, и всѣхъ прочихъ еретиковъ, [ибо многѣ здѣсь таковыхъ, наипаче выходящихъ изъ галатскѣ страны] всѣхъ, которые изъ нихъ желаютъ присоединены быти къ православію, пріедемъ, ѿкоже ѿзычникѣ. Въ первѣй дѣнь дѣлаемъ ихъ хрѣстіанами, во вторѣй ѿглашенными, потомъ къ третѣй закланѣемъ ихъ, съ троекратнымъ дѣнокеніемъ въ лице, и во оуши: и такъ ѿглашаемъ ихъ, и заставляемъ пребывать въ цѣркви, и сдѣлати писаніа, и тогда оужѣ крещаемъ ихъ. [2] (Zjednocujúcich sa s pravoslavím a od heretikov k údelu spasených prijímame podľa nasledujúceho predpisu a obyčajú: ariánov, makedoniánov, savvatiánov a novatiánov, nazývajúcich sa čistými a najlepšími, tetraditov (štrnásťníkov) a apolinaristov, keď sa písomne zaviažu a vyhlásia kliatbu na každú herézu, ktorá učí inak, ako učí Svätá, Božia, Všeobecná a Apoštolská Cirkev, prijímame pečatiac, teda pomazujúc svätým myrom najprv na čele, potom na očiach, nose, ústach a ušiach, a pečatiac ich hovoríme: Pečať Daru Ducha Svätého. Eunomiánov, ktorí krstia jedným ponorením, montanistov, tu nazývaných frýgmami, sabeliánov, držiacych sa učenia o

synootcovstve a činiacich aj iné neznesiteľné, i všetkých ostatných heretikov (lebo je tu veľa takých, pochádzajúcich hlavne z krajov Galácie), ktorí túžia zjednotiť sa s pravoslaviím, prijímame ako pohanov. V prvý deň ich činíme kresťanmi, na druhý katechumenmi, na tretí potom zaklínáme trojnásobným dýchnutím do tváre a uší a tak ich katechizujeme a prikazujeme prebývať v chráme a počúvať Písmo a až potom ich krstíme.)

Tu je však zaujímavý fakt, že niektoré skupiny heretikov (ariáni, makedoniáni, apolinaristi) sú tak, ako novatiáni, prijímaní iba myropomazaním, pričom iné kategórie heretikov (eunomiáni, montanisti, sabeliáni) majú byť prijímaní do Cirkvi ako pohania, teda katechizáciou a krstom. Dôvod je praktický. Kánony poznajú takúto dvojitú prax prijímania do Cirkvi na základe rozšírenia a nebezpečenstva konkrétnej herézy pre Cirkev v konkrétnom čase. Ariánstvo bolo v tej dobe na ústupe a ostatné skupiny heretikov neboli tak úporní v odmietaní pravého učenia, preto im Cirkev vyšla s ikonometrických dôvodov v ústrety. Neznamená to však akceptáciu nesprávneho učenia, pretože myropomazanie je možné vykonať iba ak „sa písomne zaviazu a vyhlásia kлятву na každú herézu, ktorá učí inak, ako učí Svätá, Božia, Všeobecná a Apoštolská Cirkev“, teda zrieknu sa nesprávneho učenia a prijmú učenie Cirkvi.

Stálosť a nemennosť vierouky Cirkvi je tradične vyjadrená v prvých pravidlách snemov, odvolávaním sa na predchádzajúce snemy a neustále prebývanie Cirkvi v jednote s rozhodnutiami predchádzajúcich snemov. Prvé pravidlo II. všeobecného snemu hovorí: **СВЯТЫЕ ОЦЫ, СОБРАВШІЕСЯ ВЪ КОНСТАНТИНОПОЛѢ, ѠПРЕДЕЛИЛИ: ДА НЕ ѠМѢНАЕТСЯ ѠМВѢЛЪ ВѢРЫ ТРѢХЪ ѠТЪ ѠСМИНАДЕСЯТИ ОЦЕВЪ, БЫВШИХЪ НА СОБОРѢ ВЪ НИКЕѢ, ЧТО ВЪ КІ,ѠУНІИ, НО ДА ПРЕБЫВАЕТЪ ѠНЪИ НЕПРЕЛОЖЕНЪ: И ДА ПРЕДАЕТСЯ АНАѠЕМА ВСАКАА ѢРЕСЬ, И ИМЕННУ: ѢРЕСЬ ѢВНОМІАНЪ, АНОМЕЪСЪ, АРІАНЪ ИЛИ ѢВДОХІАНЪ, ПОЛЪАРИАНЪ ИЛИ АДОХОБОРЦЕВЪ, САВЕЛІАНЪ, МАРКЕЛІАНЪ, ФОТІНІАНЪ, И АПОЛІНАРИАНЪ. [2]** (Svätí otcovia, ktorí sa zišli v Konštantínopole, rozhodli: Nech sa neruší Symbol viery tristoosemnástich otcov, ktorí boli na sneme v Nikei, ktorá je v Bitýnii, ale nech ostáva bez zmeny. Nech je vydaná anatéma každá heréza, a konkrétne: heréza eunomiánov, anomejov, ariánov alebo eudoxiánov, poloariánov alebo duchoborcov, sabelliánov, marceliánov, fotiniánov a apolinariánov.)

Prvé pravidlo IV. všeobecného snemu hovorí: **Ѡ СВЯТЫХЪ ОЦЕВЪ, НА КАЖДОМЪ СОБОРѢ, ДОНЫНѢ ИЗЛОЖЕННЫА ПРАВИЛА СОБЛЮДАТИ ПРИЗНАЛИ МЫ СПРАВЕДЛИВЫМЪ. [2]** (Uznali sme za spravodlivé dodržiavať pravidlá doteraz prijaté svätými otcami na všetkých snemoch).

Prvé pravidlo Trullského snemu vymenúva všetky predchádzajúce snemy a hlási sa k ich viere zdôrazňujúc potrebu **ХРАНИТИ НЕПРИКОСНОВЕННЪ**

НОВОКРЕДЕНІАМЪ И ИЗМѢНЕНІАМЪ ВѢРѢ (chrániť vieru nedotknuteľnú novotami a zmenami). Na konci zdôrazňuje: КРАТКО РЕЦИИ, ПОСТАНОВЛЕНІА, ДА ВѢРА КРЕКЪ КЪ ЦРКВИ БЖІЕЙ ПРОСЛАВЛЕНІА МДЖЕИ, КОТОРЫЕ БЫЛИ СВѢТІЛАМИ КЪ МІРѢ, СОДЕРЖА СЛОВО ЖІЗНИ, СОБЛЮДАЕТСЯ ТВѢРДОЮ, И ДА ПРЕКЫКАЕТСЯ ДО СКОНЧАНІА ВѢКА НЕПОКОЛЕБИМОЮ, КЪДѢ СЪ БГОПРЕДАННЫМИ НХЪ ПИСАНІАМИ И ДОГМАТАМИ. ѠМЕТЛЕМЪ И АНАДЕМАТИСТВУЕМЪ КРЕКЪ, КОТОРЫХЪ ѠНН ѠМЕТЛИ И АНАДЕМАТИСТВОВАЛИ, ІАКО ВРАГѢМЪ ИСТИНЫ. [2] (Krátko povedané, ustanovujeme, aby viera všetkých mužov, oslávených v Cirkvi, ktorí boli svetlami vo svete, obsahujúca slovo života, bola zachovávaná pevnou a nech prebýva do konca veku nevyvrátiteľná, spolu s ich Bohomdanými listami a dogmami. Odmietame a preklíname všetkých, ktorých oni odmietali a preklínali ako nepriateľov pravdy).

V tom istom duchu vieroučnej jednoty a nemeniteľnosti, žijúc rovnakou Tradíciou Cirkvi sa vyjadruje aj prvé pravidlo VII. všeobecného snemu: Ѡ БЖЕИСТВЕННЫА ПРАВИЛА СО ОУСЛАЖДЕНІЕМЪ ПРИЕМАЕМЪ, И ВЕЩЕЛОЕ И НЕПОКОЛЕБЛМОЕ СОДЕРЖИМЪ ПОСТАНОВЛЕНІЕ СІХЪ ПРАВИЛА, ИЗЛОЖЕННЫХЪ Ѡ ВСЕХВАЛЬНЫХЪ АПОСТОЛАХЪ, СВАТЫХЪ ТРДБЪ ДХА, И Ѡ ШЕСТИ СВАТЫХЪ ВСЕЛЕНСКИХЪ СОВОРОВЪ, И ПОМѢСТНУ СОБІРАВШІА ДЛА ИЗДАНІА ТАКОВЫХЪ ЗАПОВѢДЕЙ, И Ѡ СВАТЫХЪ ѠТЦЕХЪ НАШИХЪ. [2] (Božské pravidlá s radosťou prijímame a úplne a bez zakolísania dodržiavame ustanovenia týchto pravidiel prijatých všetkýmioslavovanými apoštolmi, svätými trúbami Ducha, šiestimi všeobecnými snemami, i miestnymi (snemami), ktoré sa zišli, aby prijali takéto prikázania ako aj našimi svätými otcami).

Odklon od pravej viery, od dogmy má za následok kánonický trest. Heretik odpadáva od Cirkvi, je považovaný za škodlivý faktor, za „suchý konár“. Nedeje sa tak samozrejme, automaticky. Vždy tomu predchádza dlhšie obdobie pokusu o návrat, o prijatie pravej viery, o jej neodmietanie. Jasne to vidíme na príklade Nestória, ktorý dlhú dobu viedol písomnú komunikáciu so sv. Cyrilom Alexandrijským. Keď však bolo zrejmé, že nehodlá ustúpiť, či nechať si vysvetliť pravú vieru, Cirkev na III. všeobecnom sneme pristúpila k sankciám. Ak čítame pozorne, zistíme, že sedem z ôsmich pravidiel III. všeobecného snemu hovorí práve o rozhodnutiach týkajúcich sa Nestória, jeho učenia a prívržencov. Odklon od pravého učenia má za následok zbavenie duchovenskej hodnosti duchovenstva, ktoré padlo do nestoriánstva.

V podobnom zmysle sa obnovuje aj cirkevný poriadok po veľkých nepokojoch vyvolaných ikonoborectvom. Po obnovení úcty k ikonám a prijatí dogmy o uctievaní ikon bolo siedmym všeobecným snemom nariadené vrátiť do chrámov nielen ikony, ale aj ostatky svätých, ktoré boli ikonoborcami z chrámov odstraňované. Siedme pravidlo tohto snemu jasne spája otázku ostatkov svätých

s pravou vierou Cirkvi: *Бегѡ радн, ѿце которыѣ честныѣ храмы ѡскащени безъ свѣтѣхъ мощѣй мѣченическихъ, ѡпредѣлаемъ: да бѣдетъ совершено въ нѣхъ положѣнїе мощѣй изъ ѡбычною молитвою. ѿце же ѡныиѣ ѡбращаетца нѣкїи епископъ, ѡскащающїи храмъ безъ свѣтѣхъ мощѣй: да бѣдетъ ѡзвѣрженъ, ѣкѡ престѹпникшии церковныѣ предѣлїѣ. [2]* (...preto, ak niektoré drahocenné chrámy boli posvätené bez svätých ostatkov mučeníkov, určujeme: nech v nich bude vykonané uloženie ostatkov so zvyčajnou modlitbou. Ak sa odteraz nájde nejaký biskup, ktorý posväť chrám bez svätých ostatkov, nech bude zvrhnutý, ako ten, ktorý prestúpil cirkevnú tradíciu.)

Ako jasne vidno z uvedených príkladov, celá kánonická tradícia Pravoslávnej cirkvi je pevne ukotvená v dogmatickom učení Pravoslávnej cirkvi, je s ním v súlade a na základe pravej viery tak vedie k pravému životu. Dogmatické učenie nie je odtrhnuté od „praktického“ života, ktorý je naopak, postavený na vierouke Cirkvi. Ortodoxia je tak ukazovateľom cesty k ortopraxii.

SUMMARY

The Orthodox Church does not separate the "theoretical" and "practical" things of life, does not make dogism "theory" and canons "practice," but considers them to be common and inseparable. The permanence and immutability of the Church's faith is traditionally expressed in the first rules of the Assemblies, by reference to previous Assemblies and the constant stay of the Church in unity with the decisions of previous Assemblies. Deviation from the true faith, from dogma, results in canonical punishment. The heretic falls away from the Church, he is considered a harmful factor, a "dry branch". This does not happen, of course, automatically. This is always preceded by a longer period of attempt to return, to accept the true faith, not to reject it. We can clearly see this on the example of Nestorius, who for a long time conducted a written communication with St. Cyril of Alexandria. The examples of individual canons given in the article show that the whole canonical tradition of the Orthodox Church is firmly rooted in the dogmatic teachings of the Orthodox Church, is in accordance with it and thus leads to a true life on the basis of true faith. Dogmatic teaching is not detached from "practical" life, which, on the contrary, is based on the faith of the Church. Orthodoxy is thus an indicator of the way to orthopraxis.

REFERENCES

1. FUNK, F, X. 2010. Die Apostolischen Konstitutionen: Eine Litterar-Historische Untersuchung. Whitefish : Kessinger Publishing LLC, 2010. 384 p. ISBN 978-1168596925.

2. *The book of the Rules of the Holy Apostles, the Holy Ecumenical and Local Councils, and the Holy Fathers.* Moscow : The Trinity Lavra of St. Sergius, 1992. 482 p. ISBN 5-85-28-0-135-6. /Книга правилъ святы́хъ апосто́ловъ, святы́хъ собо́ровъ вселе́нскихъ и помѣстныхъ, и святы́хъ о́тцевъ. Москва : Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1992. 482 с. ISBN 5-85-28-0-135-6./
3. LOSSKY, V. 2012. *The Mystical Theology of the Eastern Church.* 2. ed. Sergiyev Posad : The Trinity Lavra of St. Sergius, 2012. 586 p. ISBN 978-5-903102-36-5. /ЛОССКИЙ, В. 2012. Очерк мистического богословия восточной 115 церкви. 2-е изд. Сергиев Посад : Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2012. 586 с. ISBN 978-5-903102-36-5./
4. MILASH, N. *Canons of Orthodox church with commentary.* Belgrade : Istina, 2004. 645 p. ISBN 86-82555-04-2. /МИЛАШ, Н. 2004. Правила Православне цркве с тумачењима. Београд : Истина, 2004. 645 с. ISBN 86-82555-04-2./

DOGMATIC NATURE OF CANONS

Vladimir KOCVAR, assistant professor, Faculty of Orthodox Theology,
University of Presov, Masarykova 15, 08001 Presov, Slovakia,
vladimir.kocvar@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

The whole canonical tradition of the Orthodox church is rooted in the dogmatic teachings of the Orthodox Church. It is in harmony with it, and on the base of the true faith thus leads to a true life. On the examples of canons, we are trying to show that dogmatic teaching is not detached from "practical" life, which, on the contrary, is built on the true faith of the Church. Orthodoxy is thus an indicator of the path to orthopraxy.

Keywords

dogma, canon, heresy, ecumenical council, orthopraxy